

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΤΕΧΝΗ - ΧΑΡΙΣΜΑ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ' Η ΡΩΜΗ

ἽΥπό

ΑΓΝΗΣ ΠΑΒΕΪ

Γενική ιστορία τῆς Ρώμης καὶ τῶν Ρωμαίων

Ἡ Ρώμη εἶχε ἀπὸ δημοκρατία ἐξελιχθῆ εἰς αὐτοκρατορίαν καὶ ἦτο ἐκ βάρθρων διάφορος ἀπὸ τὰς αὐτοκρατορίας αἱ ὁποῖαι διελλάσθησαν κατόπιν νικηφόρων κατακτήσεων μεγάλων ἀρχηγῶν ὅπως ὁ Σαργῶν, ὁ Κύρος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος. Τὸ χρῆμα εἶχε καταστῆ δύναμις, καὶ ὁσάκις εὕρισκετο εἰς χεῖρας ἀναξίων, ἀπετέλει κίνδυνον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν κράμα Ἑτρούσκων—οἴτινες, ἀφοῦ εἶχον ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, εἶχον ἔλθει εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ θαλάσσης—καὶ Οὐμβρίων, Σαβίνων καὶ Δωριέων, οἱ ὁποῖοι εἶχον κατέλθει εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον ἀπὸ βορρᾶ. Ἦσαν διεσπαρμένοι εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν τὴν βορείως τοῦ Τιβέρεως, ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε βατὴ λωρὶς γῆς. Ἡ λωρὶς αὐτὴ ἀπετέλει ἐμπορικὸν κέντρον συναντήσεως μετὰ τὰς λατινικὰς φυλὰς αἱ ὁποῖαι κατεῖχον τὰ νοτίως τοῦ Τιβέρεως ἐδάφη. Ἐπὶ τῶν ἐκεῖ πληθίων ἐπὶ τὰ λόφων εἶχον ἀνεγερθῆ μικροὶ συνοικισμοί, οἱ ὁποῖοι ἀργότερον ἠνώθησαν καὶ ἐσχημάτισαν πόλιν ποῦ ἔγινεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς Ρώμης.

Ἡ βόρειος Ἰταλία ὑπέστη μεγάλας εἰσβολὰς τῶν Φράγκων, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Ρώμην τὸ 390 π.Χ. Ἀλλὰ μετὰ ἕνα αἰῶνα, ἡ Ρώμη ἐδέσποζε ὅλης τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας. Τὸ Σύνταγμα τῆς ἦτο δημοκρατικόν, μετὰ διοικουσαν Γε-

ροσίαν, καὶ ὑπῆρχον δύο μεγάλαι τάξεις, οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ πληβεῖοι.

Ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Ἀλεξάνδρου ἤρχιζε τότε νὰ διαλύεται, καὶ πολλοὶ ἄλλοτε ἀνθηραὶ ἐπαρχίαι εὕρισκοντο εἰς κατὰστασιν σχετικῶν μαρασμοῦ. Ἡ φύσις τῶν Ρωμαίων ἦτο πολεμικὴ καὶ συνεδύαζε ὀξύνοιαν μετὰ ἐπιθετικὴν ἐγωπάθειαν. Ἐπηρεολούθησαν οἱ βάρβαροι καρχηδονικοὶ πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι κατέληξαν εἰς τὴν πτώσιν καὶ τὴν λεηλασίαν τῆς Καρχηδόνος· τὸ αὐτὸ ἔτος ἔπεσε καὶ ἡ Κόρινθος εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων τὸ 146 π.Χ. Οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου μετετρέποντο εἰς δούλους, πόλεις ὀλόκληροὶ ἐγίνοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ὠργώνετο ἡ γῆ, εἰς ἔνδειξιν τῆς τελειωτικῆς πλέον ἐκμηδενίσεώς των.

Ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων καὶ κοινωνικοοικονομικαὶ συνθήκαι

Τὸ πνεῦμα τῶν Ρωμαίων ἦτο σκληρὸν καὶ ἀκαμπτον, καὶ οἱ ἐπιβαλλόμενοι φόροι, τόσον εἰς τοὺς πολίτας ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἡττημένους πολεμιστάς, ἦσαν ὑπέρογκοι καὶ ἀνηλεεῖς. Οἱ πατρίκιοι ἦσαν ἀγέρωχοι καὶ ἀσπλαχνοὶ, καὶ αὐτὴ ἡ αὐτοκρατορία εἶχε θεμέλια τὴν δουλείαν, ἐφαρμοζομένην κατὰ τρόπον ἄγριον. Ἡ Ρώμη ἦτο ἀρχικῶς χώρα ἀνήκουσα εἰς τὸν στρατιώτην, τὸν χωρικὸν καὶ τὸν μικροπραγματευτὴν, ἔστερημένη ἰδικῆς τῆς τέχνης, φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Εἶχε θεοὺς, ἀλλ' ἦσαν αὐτὸ θεότῆτες ψυχραὶ καὶ μὴ ἀγαπηταί, πρακτικαὶ μᾶλλον ἢ ἀντιπροσωπεύουσαι ἰδανι-

κά. Εύφορος θεὰ τῆς γῆς ἦτο ἡ σημαντικώτερα ὄλων, καὶ οἱ θεοὶ ἦσαν σχεδὸν ὅλοι θεοὶ τῆς φύσεως, προστάται δασῶν καὶ πηγῶν, σιτηρῶν καὶ ὀπωρῶν.

Ὁ Mars ἦτο ὁ θεὸς τοῦ πολέμου, ὁ Neptunius τῆς θαλάσσης καὶ ὁ Mercurius τοῦ ἐμπορίου. Οὗτοι ἐλατρεῦντο μὲ ἄκαμπτον αὐστηρότητα, καὶ ἡ προσευχὴ δὲν ἐπῆγαζεν ἀπὸ ἀγνὸν αἶσθημα θρησκευτικόν· ὅπως λέγει ὁ Κικέρων, ὑπατος τὸ 63 π.Χ., δὲν ἦτο σκοπὸς τῆς νὰ βοηθῆ τοὺς Ρωμαίους εἰς τὸ νὰ εἶναι ἀγαθοί, ἀλλὰ ἡ συναλλαγὴ μὲ ἀρμοδιὰν θεότητα πρὸς ἀπόκτησιν ὑλικῶν ἀγαθῶν.

Ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, διὰ νὰ μὴ ὑποπέσει ἡ θεότης εἰς λάθος ὡς πρὸς τὸ ὄργανον τὸ ὁποῖον εἶχε προσβληθῆ, προσεφέροντο ἀναθήματα ἐκ πηλοῦ εἰς σχῆμα τοῦ μέλους τοῦ σώματος, ὅπως ὀφθαλμοί, ὄτα, ἢ ἐσωτερικὰ ὄργανα. Ἦτο ἔργον τοῦ πατρὸς νὰ διαγράφη καὶ νὰ χορηγῆ ἐν περιπτώσει ἀσθενείας τὰ βότανα καὶ τὰ φάρμακα εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Ὁ κύριος ἐφρόντιζε τοὺς δούλους ὅταν ἦσαν ἄρρωστοι, ἀλλ' ἡ νοσηλεία ἦτο ἔργον τῆς νοικοκυρᾶς, καὶ ὑπάρχουν ἀρκεταὶ ἐνδείξεις διαπιστοῦσαι ὅτι αἱ ρωμαῖαι γυναῖκες ἐλάμβανον σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἀσθενῶν, τόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅσον καὶ ἀργότερον.

Αἱ γυναῖκες ἦσαν σεβασταί, ὄχι μόνον μέσα εἰς τὸ σπίτι ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον· ἡ γυναῖκα ἴστατο παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀνδρὸς εἰς ὅλας τὰς σπουδαίας περιστάσεις τοῦ βίου, ὅπως λ.χ. ἡ Καλπουνία παρὰ τὸν Καίσαρα, καὶ ὑπῆρχεν εἰς καὶ μόνος νόμος τιμῆς εἰς τὰς σεξουαλικὰς σχέσεις διὰ τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. Ἐπεκράτει ὑπερβολικὴ πολυτέλεια ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀμφίσειν καὶ τὰ κοσμήματα, ἀλλὰ βέβαια αὐτὸ εἶναι γενικὸν εἰς ὅλας τὰς πλουσίας κοινωνίας.

Αἱ ἀθλητικαὶ ἐπιδείξεις εἰς τὴν παλαίστραν σῶμα πρὸς σῶμα εἶχον εἰσαχθῆ τὸ 240 π.Χ. καὶ εἶχον γίνεαι τὸ κυριώτερον καὶ λαοφιλέστερον εἶδος διασκεδάσεως, ἐνῶ ἡ ἱατρικὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη τότε ὀργανωθῆ εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ 600 χρόνια ἡ Ρώμη εἶχε ζῆσει χωρὶς ἱα-

τρούς· ἐθεωρεῖτο νεοεισαχθὲν τὸ ἐπάγγελμα, καὶ καρκίνωμα διὰ τὸ κράτος. Ἐν τούτοις, καθ' ὅλους τοὺς πολέμους ποὺ εἶχον ἐπιπέσει ἐπὶ τῆς Ρώμης, ἀσφαλῶς ἡ ἔλλειψις τῶν δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ εἶχε γίνεαι αἰσθητή.

Διαιδύσεις τῆς ἑλληνικῆς ἱατρικῆς

Συνήθεια τῶν Ρωμαίων ἦτο νὰ μεταβαίνουν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ὁσάκις εἶχον ἀνάγκην θεραπειᾶς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐνέσκηψε σοβαρὸς λοιμὸς τὸ 291 π.Χ. Ἡρωτήθησαν τὰ Συβιλικὰ βιβλία, ἠρωτήθη τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα ὁ λοιμὸς συνεχίζετο, παρ' ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους προσπάθειας. Ὀρισμένοι ἱεροὶ ὄφεις τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἶχον εἰσαχθῆ ἀπὸ τὴν Ἐπίδαυρον, καὶ κατὰ τὸν πλοῦν διὰ τοῦ Τιβέρεως εἰς ἕξ αὐτῶν ἐπῆδησεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐκολύμβησε μέχρι νησίδος τινός. Τοῦτο ἐθεωρήθη καλὸς οἰωνός, οἰκοδομήθη ἐκεῖ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ οὕτω εἰσέδυσεν εἰς τὴν Ρώμην ἡ ἑλληνικὴ ἱατρικὴ. Ἐπὶ αἰῶνας κατόπιν, ὁσάκις κάποιος εὐπορος ἀνὴρ ἤρνεῖτο νὰ φροντίσῃ διὰ τὸν πάσχοντα δοῦλον του, οὗτος ἐδικαιοῦτο νὰ μεταβῆ εἰς τὸν ναὸν ἐπὶ τῆς νησίδος, καὶ ὁσάκις ἐθεραπεύετο ἀπέκτα τὴν ἐλευθερίαν του. Χριστιανικὴ ἐκκλησία ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγιον Βαρθολομαῖον ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ ναοῦ αὐτοῦ κατὰ τὸν 9ον μ.Χ. αἰῶνα, ἧτις ὑπάρχει καὶ σήμερον.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Καρχηδόνας καὶ τῆς Κορίνθου, ἡ ὅλη ὄφεις τῆς ρωμαϊκῆς ἱατρικῆς ἤλλαξε, μὲ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Ἡ ρωμαϊκὴ νεολαία ἤρχιζε νὰ παρακολουθῆ μαθήματα εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ Ἕλληνας διδάσκαλοι προσελαμβάνοντο εἰς τὰ σπίτια τῶν εὐπόρων διὰ τοὺς υἱούς των. Ἐν τούτοις, μονάχα αἱ ἀνώτεροι κοινωνικὰ τάξεις εἶχον παραδεχθῆ τὴν ἑλληνικὴν ἱατρικὴν. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἱατρῶν ἦσαν δοῦλοι, αἰχμάλωτοι τῶν πολέμων, καὶ ἦσαν κτῆμα τῶν κυρίων των, οἱ ὅποιοι ὅμως εἶχον πολὺ ὀλιγωτέραν μόρφωσιν ἀπὸ αὐτούς.

Ὁ κολοφῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἰσχύος

Ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ἔφθασεν εἰς

τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης της κατὰ τὰ πρῶτα διακόσια χρόνια μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τούτοις, ἡ περίοδος αὐτὴ δέον νὰ θεωρῆται προχριστιανικὴ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, καθ' ὅσον εἰς τὴν Ρώμην ὑπερίσχυεν ἀκόμη ἡ εἰδωλολατρεία. Αὐταὶ ἦσαν ἑκατονταετία ὑπερόγκων δαπανῶν μᾶλλον ἢ δημιουργικαί· ἦσαν χρόνια ὁδοποιίας, ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἐμπορίου. Οἱ εὐποροὶ ὀλογὲν ἐπλούτιζον καὶ οἱ ἄποροι διαρκῶς κατεπιέζοντο. Ἔορται καὶ πανηγύρεις διεδέχοντο ἀλλήλας, ὡς ἐπίσης καὶ σωρεία ἐπιδεικτικῶν κοινωνικῶν δεξιώσεων. Ταυτοχρόνως, αἱ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἠχώραι τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐλεηλατοῦντο, με σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πολυτελείας εἰς τὴν Ρώμην. Γουναρικά, τάπητες, κεχριμπάρια καὶ μεταξωτὰ εἰσέρρεον εἰς τὰ καταστήματα τῆς μεγαλοουπόλεως.

Ἡ νομοθεσία κάπως ἐβελτιοῦτο διὰ τῆς θεσπίσεως νόμων οἵτινες ἐπροστάτευον τοὺς δούλους ἀπὸ ὑπερβολικὰς ἀγριότητας καὶ ἀπηγόρευον τὴν εἰς τὴν ἀγορὰν πώλησιν των διὰ δημοσίας ἀθλητικὰς ἐπιδείξεις. Ἐκτίζοντο μεγάλα καὶ πολυτελέστατα λουτρά, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων παρουσίαζον ὁμοιότητα μετὰ τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὸ Μπᾶθ εἰς τὴν νότιον Ἀγγλίαν, τὸ ἀρχαῖον «Ἄκουα Σύλλα», τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι περιώνυμος λουτρόπολις, διατηρεῖ ὑπολείμματα τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ρωμαϊκῶν ἐγκαταστάσεων.

Λαϊκὰ νοσοκομεῖα

Ἐπῆρχον λαϊκὰ νοσοκομεῖα εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Πομπηϊαν, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Θεραπευτήρια», τὰ ὁποῖα ὑπετίθετο ὅτι εἶχον ἀνεγερθῆ εἰδικῶς διὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν θεραπείαν ἀσθενούντων δούλων· ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἐγίνοντο δεκτοὶ καὶ εὐποροὶ. Ὁ Σενέκας, ἀναφέρων αὐτὰ, λέγει εἰς τὴν 27ην ἐπιστολὴν του: «Ἄς συζητήσωμεν διὰ τὴν κοινὴν μας πάθησιν ὡσάν νὰ εἴμεθα κληνῆρεις ὁ εἷς πλησίον τοῦ ἄλλου μέσα εἰς τὸ αὐτὸ θεραπευτήριον». Αὐτὸ δὲν δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐνοσηλεύοντο ἐκεῖ μόνον δοῦλοι. Τὰ ἰδρύματα αὐτὰ συνετηροῦντο κυρίως, ἀλλὰ ὄχι ἀποκλειστικῶς, διὰ δημοσίου χρήματος.

Ἐν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Πομπηϊαν εἶχεν ἰδρυθῆ ἀπὸ ἰδιώτην ἱατρὸν διὰ τοὺς ἰδικούς του ἀσθενεῖς, καὶ ἦτο εἰς τὴν πραγματικότητά εἶδος «ἰδιωτικῆς κλινικῆς». Ἀλλὰ οἱ ἱατροὶ δὲν ἔπαιζον μεγάλον ρόλον εἰς τὴν Ρώμην, καίτοι φαίνεται νὰ συνώδευον τὰ στρατεύματα εἰς τὰς ἐκστρατείας.

Μόνον εἰς πολίτας τῆς Ρώμης ἐπετρέπετο νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὰς στρατιάς της, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπονομὴ τοῦ τίτλου τοῦ πολίτου εἰς ὅλους τοὺς ἱατροὺς τοὺς ἀσχοῦντας τὸ ἐπάγγελμά των εἰς τὴν Ρώμην ὑπῆρξεν ἴσως τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἱατρικὴν ὑπηρεσίαν. Φαίνεται ὅτι οἱ στρατιῶται ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὴν παροχὴν πρώτων βοηθειῶν, καὶ ὁ καθεὶς ἔφερε μαζί του ἐπίδεσμοις, πιθανὸν καὶ ἄλλο νοσηλευτικὸν ὕλικόν, διότι ὁ Λίβιος ἀναφέρει περίπτωσιν καθ' ἣν μέγας ἀριθμὸς στρατιωτῶν ἐπέδесе διάφορα μέλη τοῦ σώματος των καὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι εἶχον τραυματισθῆ διὰ ν' ἀποφύγουν νὰ ὑπηρετήσουν ὑπὸ μὴ συμπαθῆ εἰς αὐτοὺς ἀρχηγόν.

Ὁ Λίβιος ἐπίσης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ τραυματῖαι, ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ των εἰς τὴν πατρίδα, ἐνοσηλεύοντο εἰς τὰς οἰκίας τῶν προυχόντων, καὶ ὅτι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Φαβίων κατέστησαν ἐαυτὰ ἐξαιρετικὰ δημοφιλῆ διὰ τῆς προθυμίας πού ἐπεδείκνουν εἰς τὸ ἔργον αὐτό. Ἐκ τούτου ἤμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κυρίαι τῆς ἀνωτέρας τάξεως προσέφερον τὰ σπίτια των ὡς ἐθελοντικὰ νοσοκομεῖα, τὸ ἴδιον ὅπως ἐγένετο τώρα κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μεγάλου πολέμου.

Ἐγχεινῆ καὶ ὀργάνωσις στρατιωτικῶν νοσοκομείων

Ἡ σημαντικωτέρα κληρονομία τῆς Ρώμης εἰς τὸν ἱατρικὸν κόσμον ὑπῆρξε, χωρὶς ἀμφιβολίαν, τὸ ὑγειονομικόν της σύστημα καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν νοσοκομείων της. Αὐτὰ ἀσφαλῶς προήρχοντο καὶ ἐνεπνέοντο ἀπὸ πειθαρχίαν στρατιωτικὴν καὶ δὲν ὑπέστησαν ἀλλοίωσιν εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς διὰ μέσου τῶν ἐπακολουθησάντων αἰώνων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μακρῶν ἐκστρατειῶν ἐγκαθίσταντο μόνιμα εἰδικὰ νοσοκο-

μεῖα μὲ μορφήν «Θεραπευτηρίων». Αὐτὸ ἀποκαλύπτουν αἱ γενόμεναι ἀνασκαφαί. Ὑπολείμματα τοιοῦτου πολὺ ἀρχαίου νοσοκομείου εὐρέθησαν εἰς τὸ Deutsch-Altenburg, εἰς ἀπόστασιν 40 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Βιέννην. Τὸ σχέδιον τῶν νοσοκομείων αὐτῶν φανερόνεται εὐκρινέστερον εἰς τὸ Neuse, πλησίον τοῦ Düsseldorf. Εὐρίσκετο ἐντὸς περιφρουρημένου στρατοπέδου, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Κολωνίαν, καὶ ἡ θαυμασία ἀρχιτεκτονικὴ του συνίστατο εἰς μακρὰν σειρὰν διαδρόμων. Περιεῖχε 36 θαλάμους ἀσθενῶν, ἐξ ὧν οἱ μεγαλύτεροι τῶν 5 ἢ 6 κλινῶν. Αἱ εἰσοδοὶ καὶ αἱ ἐξοδοὶ εἶχον διευθετηθῆ κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀποφεύγονται τὰ ρεύματα, καὶ τὰ δωμάτια ἐδίδον ἐπὶ ἀθουρῶν διαδρόμων καὶ τετραγωνικῶν προθαλαμίσκων. Προφανῶς οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἠνόουν τὴν συσσώρευσιν ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν ἐντὸς μεγάλων θαλάμων δι' εἴκοσι ἢ καὶ περισσοτέρους πάσχοντας. Καὶ οἱ μικροὶ αὐτοὶ θάλαμοι θὰ παρῆγον ἀσφαλῶς ἀξιόλογα προσόντα διὰ τὴν πρόληψιν μεταδόσεως μολύνσεων.

Ἀνευρέθησαν ἐργαλεῖα, ὡς καθετήρες καὶ ὀρειχάλκινοι βελόνες. Ὑπῆρχεν εὐρὺ ἐντευκτήριον εἰς τὸ κέντρον τοῦ κτιρίου καὶ συγκρότημα διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὸ ἐν ἄκρον, περιλαμβάνον μαγειρεῖον διὰ τὸ προσωπικόν, φαρμακεῖον καὶ ἄλλα δωμάτια, ἴσως διὰ τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς βοηθοὺς των, ὡς καὶ ἐξωτερικὸν ἰατρεῖον καὶ πρόχειρον χειρουργεῖον. Ἀνευρεθεῖσαι σημειώσεις φανερόνουν ὅτι ἴσχυρον αὐστηροὶ κανονισμοὶ διὰ τὴν καθαριότητα, τὴν ἀπολύμανσιν, τὴν νοσηλείαν καὶ τὴν καλὴν παρασκευὴν τῶν τροφῶν. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἦσαν μεγάλα οἰκήματα διὰ λουτρὰ καὶ ἄλλα ὑγιεινομικαὶ ἐγκαταστάσεις, ἐπίσης δὲ φαίνονται ἴχνη κεντρικῆς θερμάνσεως. Ἡ τελειότης τῶν διαφόρων ἐγκαταστάσεων ἐμφανίζει πρότυπον νοσοκομείου τοῦ πρώτου αἰῶνος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰατρικὴν φροντίδα διὰ τὸν στρατιώτην τῆς, ἡ Ῥώμη δὲν ἐφείδετο οὐδεμιᾶς δαπάνης, εἴτε διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ὑγείας τῶν στρατευμάτων τῆς εἴτε διὰ τὴν ἀποθεραπείαν τῶν τραυματιῶν τῆς.

Ὁ Sir Clifford Allbutt εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ εἰς τὴν Ῥώμην» λέγει: «Ἐχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἱστορίαν τῶν ρωμαϊκῶν αὐτῶν νοσοκομείων καὶ τὴν ἔλλειψιν οἰωνδῆποτε τοιούτων ἰδρυμάτων κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς πρώτης χιλιετηρίδος τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, θὰ ἔπρεπε νὰ εἴμεθα φειδωλοὶ διακηρύσσοντες ὅτι τὸ νοσοκομεῖον εἶναι καρπὸς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑγιεινὴν, τὰ συστήματα διασωληνώσεων καὶ τὰ ὑδραυλικά γενικῶς εἰς τὴν Ῥώμην ἀποδεικνύουν θαυμαστὴν τὴν εἰδικότητα τῶν ὑδραυλικῶν. Δεκατέσσαρα μεγάλα ὑδραγωγεῖα ἐφωδίαζον τὴν πόλιν μὲ 200 ἑκατομμύρια γαλλόνια ὕδατος ἡμερησίως. Ἡ μολυβδουργία εἶχε φθάσει εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον τελειότητος, ὅπως τὸ φανερόνουν αἱ μέχρι σήμερον διατηρούμεναι συγκολλήσεις τῶν ὕδατοςωλήνων.

Τὰ συστήματα ἀγωγῆς τῶν ὕδατων ἦσαν τέλεια, τόσον διὰ τὰ νερά τῆς ἐπιφανείας ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀποχέτευσιν, καὶ τὰ πολλὰ ποσὰ ὕδατος τὰ ὅποια συνεχῶς ἐξέρρεον ἀπὸ τὸν μεγάλον ἀριθμὸν τῶν πολυτελῶν λουτρῶν καὶ τοὺς κρουνοὺς τῶν δρόμων ἐπέτρεπον τὴν καλὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἄνευ ἀνθυγιεινῶν ἢ ριψοκινδύνων συνεπειῶν. Ὅλα τὰ ἀποχετευόμενα νερά ἐχύνοντο εἰς τὸν Τίβεριν.

Κατάργησις τῶν εἰδωλολατρικῶν νοσοκομείων εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Εὐρώπην

Ὅλα τὰ ἰατρεῖα, Ἀσκληπιεῖα καὶ θεραπευτήρια κατηργήθησαν δυνάμει τοῦ Διατάγματος τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου τὸ 335 μ.Χ. Ἦτο ὁ πρῶτος χριστιανὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης, καὶ ἀνεκήρυξε τὸν Χριστιανισμὸν θρησκείαν τοῦ κράτους. Διὰ τοῦ Διατάγματος τούτου ἐπέβαλλε τὸ κλεισιμον ὅλων τῶν εἰδωλολατρικῶν ἰδρυμάτων τῶν προοριζομένων εἴτε διὰ λατρείαν εἴτε διὰ σπουδὰς εἴτε διὰ τὴν φροντίδα τῶν πασχόντων. Καὶ κατόπιν αὐτοῦ, ἡ πρόοδος σταματᾷ. Ὅλοι αἱ πρόοδοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, τόσον αἱ πνευματικαὶ ὅσον καὶ αἱ ὑλικάι, ἐθραύσθησαν καὶ ἐξεμηδενίσθησαν σχεδόν, προκειμένου περὶ τῆς Εὐρώπης, λόγῳ τῆς θρησκευτικῆς

ἐγθρότητας πρὸς κάθε τι τὸ εἰδωλολατρικόν. Εἶναι ἡ συνήθης ροπή τῶν φανατικῶν νὰ καταστρέφουν λειτουργοῦντας ὀργανισμούς, ἐπειδὴ παράγοντες τινὲς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ καὶ τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως προκαλοῦν τὴν ἀντίδρασίν των. Δὲν λαμβάνουν συνάμα τὸν κόπον νὰ σκεφθοῦν τὴν τραγωδίαν τοῦ χάους ποῦ ἀναγκαστικῶς δημιουργεῖται μέχρις ὅτου ὀργανισμοὶ περισσότερον προσηρμοσμένοι πρὸς τὰς ἰδικὰς των ἀντιλήψεις κατορθώσουν νὰ ἐπιβληθοῦν. Ὑπεστηρίχθη ὅτι τὰ εἰδωλολατρικὰ νοσοκομεία δὲν ἦσαν ἄξια λόγου οὔτε ἀριθμητικῶς οὔτε καὶ ποιοτικῶς. Ἐν τούτοις, ἀνασκαφαὶ καὶ εὐρήματα

μαρτυροῦν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἀναμφισβητήτου ἀξίας των. Καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐχρηιάσθη αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα διὰ τὴν κατάργησίν των, ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἡ ἀπόδοσίς των καὶ ἡ ἐπιρροή των ἦσαν σημαντικὰ στοιχεῖα προόδου.

Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον θὰ πραγματευθῶμεν τὰς γενομένας προσπάθειάς πρὸς ἴδρυσιν χριστιανικῶν νοσοκομείων, καὶ τὰς διαφόρους περιπετείας ποῦ ὑπέστησαν προτοῦ νὰ φθάσουν τὸ ἐπίπεδον ἀνθρωπιστικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς σκοπιμότητος, διὰ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς οἱ σύγχρονοι τὸσον δικαιολογημένως ὑπεργρανεύμεθα.

Μετ. Μ. Μ. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗ

ΔΥΟ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΝΟΜΙΑΤΡΟΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 7377/3570

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9ῃ Ἀπριλίου 1964

Πρὸς ἀπάσας τὰς ἐν τῇ περιοχῇ ἡμῶν Ἰδιωτικὰς
Μαιευτικὰς καὶ Γυναικολογικὰς Κλινικὰς

Θέμα: Ἀπαγόρευσις προσλήψεως Μαιῶν ἄνευ
προηγουμένης τριετοῦς φοιτήσεως εἰς τὴν
ὑπαιθρον.

Πολλάκις κατηγγέλθη ἡμῖν ὅτι πλείσται Μαῖαι προσλαμβάνονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὑμῶν χωρὶς αὐταὶ νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐπὶ τριετίαν εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἡ τοιαύτη ὁμῶς ἐνέργεια, τὸσον τῶν Μαιῶν ὅσον καὶ ὑμῶν, εἶναι καταφανῶς παράνομος. Διότι τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Ν.Δ. 2593/53 ρητῶς ὀρίζει ὅτι ἅπασαι αἱ ἀπόφοιτοι τῶν διαφόρων Σχολῶν Μαῖαι ὑποχρεοῦνται ὅπως κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη ὑπηρετήσωσιν εἰς τὴν ὑπαιθρον. Καὶ ἡ Πολιτεία ἀπαιτεῖ τοῦτο, διότι αἱ Μαῖαι ἐπὶ τριετίαν σπουδάζουν εἰς βάρος τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐλαχίστης αὐτῆς υποχρεώσεως ἐπιδίδωκει νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίας εἰς τὴν τῶσα ἀνάγκας ἔχουσαν ὑπαιθρον.

Δικαίως ὁ Νομοθέτης προβλέπει βαρεῖας ποινὰς εἰς τὰς παραβάτιδας, διὰ τὰς ὁποίας δὲν εἶναι νοητὸν νὰ ἀδιαφοροῦν αἱ διάφοροι Μαῖαι, ἀλλὰ οὔτε οἱ Ἴατροι νὰ συντρέχουν εἰς τὴν παρανομίαν διὰ τῆς προσλήψεως τούτων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των.

Τὰς ἀνωτέρω ἐπιταγὰς τοῦ Νόμου ὑπενωθυμίζον τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας, διὰ τῆς

ὑπ' ἀριθ. Ε3γ/1010/346 διαταγῆς τοῦ ἐγκυκλίου 187/16.3.64 ἐντέλλεται τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων διατάξεων.

Συμμορφούμενοι καὶ ἡμεῖς πλήρως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, πικρακαλοῦμεν ὅπως ἐντὸς δεκαπενθημέρου γνωρίσητε ἡμῖν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν σας.

Ὁ Διευθυντὴς Νομιάτρος
τοῦ Ὑγειονομικοῦ Κέντρου Ἀττικῆς
ἀ.α. Ἡλ. Κατσανιώτης

*

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ἄριθ. Πρωτ. Ε3γ/1320/369

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27ῃ Μαρτίου 1964

Πρὸς τὸ Μαιευτήριον «Μαρίκα Ἡλιάδης»

Θέμα: Σχετικῶς μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς ψυχοπροφυλακτικῆς μεθόδου ἐπὶ τοῦ ἀνωδύνου τοκετοῦ.

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 287/19.3.64 ὑμετέρου ἐγγράφου, δι' οὗ ἀναφέρετε ἡμῖν ὅτι παρὰ τῷ ὑμετέρῳ Ἰδρύματι ὑπάρχει εἰδικὸς ἱατρός διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς ψυχοπροφυλακτικῆς μεθόδου, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν ὅτι, μέχρις ὀριστικῆς ρυθμίσεως τοῦ ἐν λόγῳ θέματος διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ, ἐγκρίνομεν τὴν ἐναρξίν τῶν ἐν λόγῳ μαθημάτων, γνωρίζοντες καὶ ἡμῖν τὴν ἡμερομηνίαν ἐναρξέως τούτων.

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Ὑγιεινῆς
Ἡλ. Μαυρουλίδης